

URL:<https://www.dw.com/de/meinung-donald-trump-ist-corona-positiv-die-wirklichkeit-schl%C3%A4gt-zur%C3%BCck/a-55129486>.

URL:<https://www.dw.com/de/meinung-politischer-zynismus-in-polen-in-corona-zeiten/a-55418774>.

URL:<https://www.dw.com/de/pandemie-und-parlamente-h%C3%B6hlt-corona-die-demokratie-aus/a-55333358>.

УДК 811.111.659 (3)

**COMPLEX SENTENCES IN TEXTS OF INFORMED CONSENT FOR
DENTAL TREATMENT: STRUCTURAL, SEMANTIC,
COMMUNICATIVE AND DISCOURSE ASPECTS**
**СКЛАДНОПРЯДНІ РЕЧЕННЯ В ТЕКСТАХ ПОІНФОРМОВАНОЇ
ЗГОДИ: СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНИЙ І КОМУНІКАТИВНО-
ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТИ**

Вікторія КОСТЕНКО, Олена БЄЛЯЄВА, Ірина СОЛОГОР

Українська медична стоматологічна академія

victoriakost20@gmail.com, elenablanch69@gmail.com,

plantagoalpina@gmail.com

ORCID ID 0000-0001-9077-2191, ORCID ID0000-0001-9060-4753,

ORCID ID 0000-0001-9899-6552

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.135-147>

This article presents investigation of the structural and semantic characteristics of complex sentences and their contribution to implementing communicative strategies in the texts of informed consent for dental treatment. Informed consent is a bilateral document that provides a sufficient amount of specific information about the character of dental intervention, records the communication between doctor and patient in order to enable patients to make voluntary decisions concerning the exposure to potentially dangerous procedures. Complex sentences have been found out as one of the most common types of sentences in the texts studied. Although there is a wide range of complex sentences of different formal and semantic-syntactic types in the informed consent, some types are more prevalent than others. The two most common types of subordinate clauses have been identified: noun clauses as a direct object and adverbial clauses of condition. Complex sentences with objective clauses often contain cognitive or volitional verbs in the independent clause and are characterized by semantic and structural incompleteness, while the subordinate clause is a semantic center, which reveals, explains or complements the scope of the main clause. This type of complex sentences serves as one of the means to implement the communicative tactics guiding and controlling the patient's perception of medical information.

Conditional sentences specifying the circumstances and in particular those demonstrating the cause-effect relationship in the form of implicitation reasoning formulae are applied to implement the information communicative strategy. The considerable number of explanatory constructions (concretization, description, addition, clarification) serves to facilitate clearer understanding of the special information, thus implementing the information communicative strategy. The complex sentences are to increase the density of information and to focus on the addressee's attention to the most relevant segments of the sentence and text. The predominance of complex sentences demonstrates the interaction of two tendencies: to compress the ramified logical relationship between phenomena, processes, situations within a sentence on the one hand, and to provide additional and sometimes redundant information in order to reduce the chance that a message will be misinterpreted, on the other hand. These tendencies incorporated on the syntax level by complex sentences are

important preconditions for effective communication in giving / obtaining voluntary informed consent for dental treatment.

Key words: complex sentences, types of subordinate clauses, informed consent for dental treatment, communicative strategies, communicative tactics.

У роботі представлені результати дослідження структурно-семантичних характеристик складнопідрядних речень та їхньої ролі у втіленні комунікативних стратегій у текстах поінформованої згоди на стоматологічне лікування. Поінформована згода – це документ двосторонньої дії, який надає інформацію про характер медичного втручання, фіксує процес спілкування між лікарем і пацієнтом, результатом якого є зважене рішення останнього погодитися на певне втручання чи відхилити його. Складнопідрядні речення є одними із найуживаніших типів речень досліджуваних текстів. Виявлене широке коло складнопідрядних речень різних формально-граматичних і семантико-синтаксичних типів, але активність використання їх неоднакова. Визначені два найбільш представлених типи підрядних речень: це додаткові та обставинні, зокрема умови, що складають майже однакові частки. Складнопідрядні речення з додатковими підрядними часто містять дієслова зі значенням ментальної дії та волевиявлення в головних частинах і характеризуються семантичною і структурною неповнотою, при цьому підрядна частина є семантичним центром, який розкриває, пояснює чи доповнює зміст головної частини. Цей тип речень слугує одним із засобів реалізації тактики контролю розуміння повідомлення при втіленні регулятивної комунікативної стратегії. Умовні речення, які демонструють відношення причини і наслідку у формі імплікативних суджень, є одним із втілень тактики обґрунтування при реалізації стратегії інформування. Значне залучення пояснювальних конструкцій (конкретизації, опису, доповнення, уточнення) також слугує для втілення комунікативної стратегії інформування. Використання складнопідрядних речень сприяє структуруванню висловлення та привертає увагу адресата до ключових для сприйняття фрагментів тексту. Переважання складнопідрядних речень демонструє взаємодію двох тенденцій: тенденції до компресії інформації, тобто вираження розгалуженої логічної залежності між явищами, процесами, ситуаціями в рамках одного речення, з одного боку, і тенденції до мовної надлишковості, тобто надання додаткової інформації чи дублювання уже раніше зазначеної, з іншого, що, допомагає виділити головне, підкреслити суттєве, і, загалом, є важливою умовою ефективної комунікації.

Ключові слова: складнопідрядні речення, типи підрядності, поінформована згода на стоматологічне лікування, комунікативні стратегії, комунікативні тактики.

Вступ. У світлі теорії мовної комунікації у системі мовознавчих дисциплін спілкування людей ґрунтується на плануванні мовленнєвих дій та виборі способу досягнення комунікативних цілей (Золотова, Онупенко і Сидорова, 1998; Иссерс, 2003; Криницька, 2014; Наер, 1986; Bernotienė і Kaprizkinas, 2018; Thornborrow, 2016). Ефективне спілкування дослідники розглядають як стратегічний процес, а стратегічність загалом визначають як парадигму будь-якої комунікативної дії, яка характеризується складністю і кількістю взаємопов'язаних систем і відносин, включених у творення та забезпечення комунікації (Поченцов, 1999; Шаповалова, 2002; King і Hopper, 2013). Успішна реалізація комунікативного завдання передбачає врахування низки чинників, зокрема, соціального контексту, соціально-рольової приналежності комунікантів та пов'язаних з цим психологічних чинників, організації та гнучкого використання засобів мовного коду. Зацікавленість стосовно ролі одиниць синтаксичного рівня мови, на якому формується зв'язне мовлення, і насамперед його комунікативних одиниць – висловлень, їхнього потенціалу у втіленні комунікативних стратегій і тактик

мовленнєвої поведінки спричинила появу значеної кількості досліджень у вітчизняному та зарубіжному мовознавстві (*Загнітко, 2007; Edmonds, 1985; Giles, 2005*). Г. О. Золотова (*1998, с. 45*), зокрема, наголошує, що «оскільки призначення мови – бути засобом спілкування – реалізується через синтаксис, комунікативність – одна із суттєвих властивостей синтаксису».

У контексті антропоцентрично-зорієнтованої лінгвістики актуальним є питання потенціалу складних речень при досягненні комунікативної мети у професійних дискурсах, оскільки професійна діяльність – це суспільно значущий процес, який перетворює світ та сприяє розкриттю творчого, інтелектуального та духовного потенціалу особистості, а професійна комунікація постає як процес створення, фіксації та поширення знань і цінностей у рамках певної професійної спільноти, слугує інструментом професійної самоідентифікації та професійного розвитку особистості (*Atkinson, 1999; Connor, Upton, 2004; Thornborrow, 2014*).

Мета запропонованої розвідки – дослідити структурно-семантичні характеристики складнопідрядних речень та з'ясувати їхню роль у реалізації комунікативних стратегій текстів поінформованої згоди на стоматологічне лікування.

Матеріалом дослідження слугувати 45 типових шаблонних форм поінформованої згоди, що їх використовують у медичних установах США, які мають ліцензію на виконання різних видів стоматологічних послуг (New York City Metropolitan Hospital Center, Alliance for Dental Care PLLC (Rochester, NH)), а також надають страхові медичні компанії (Dentists Benefits Insurance Company (DBIC), MedPro Group). Корпус досліджуваних форм був укладений з використанням онлайн-ресурсів Open Dental Software, American Dental Association dental records reference, Delta Dental Incorporation.

Методи дослідження включали лінгвістичне спостереження та опис, використані для характеристики й опису зазначених синтаксичних одиниць та інтерпретації їхньої ролі у реалізації комунікативних стратегій текстів поінформованої згоди; елементи дискурс-аналізу (урахування контекстуально-ситуативних параметрів типової комунікативної ситуації отримання / надання згоди, статус комунікантів) – для дослідження соціального тла створення досліджуваного документа; елементи жанрового аналізу, оскільки жанр визначає структурні особливості твору, його обсяг, і відбивається в його мовній субстанції. У рамках структурно-семантичного підходу, спрямованого на вивчення того, як втілюються семантичні складові речення у поверхневій, за Н. Хомським (*Хомський, 1972, с. 20*), синтаксичній структурі, та як упорядкованість речення відображає екстралінгвістичний зміст, був виконаний формально-граматичний аналіз складнопідрядних речень, коли визначальними постають синтаксичні категорії членів речення, категорії синтаксичних зв'язків; семантичний аналіз для вивчення семантичних і синкретичних відношень у складнопідрядних реченнях, з'ясування субординації змісту. Це дає змогу врахувати багатоаспектність речень, системність їхнього функціонування, синкретизм у синтаксичній системі мови.

Комунікативно-дискурсивний підхід допомагає розкрити сутність взаємодії мовленнєвого та соціально-психологічного планів спілкування, оскільки цільова настанова витікає з необхідності задовольнити соціальні / психологічні потреби,

пояснити інтерактивний характер спілкування – процес та результат спільного виробництва дискурсивних смислів.

Результати та обговорення. Поінформована згода на медичне втручання, тобто на застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних з істотним впливом на організм, – це «документ, що надає пацієнтові інформацію про характер медичного втручання, відбиває основні етапи комунікації між ним та лікарем, та фіксує добровільне компетентне рішення пацієнта погодитися на певне втручання чи відхилити його» (*Костенко, Беляєва, Сологор, 2019, с. 70*). Цей документ двосторонньої дії є невід'ємною частиною сучасної системи правового регулювання надання медичної допомоги та соціального забезпечення (*Kadam, 2017; Kakar et al, 2014; King, Hoppe, 2013; Mazur, 2017*).

Як самостійний жанр, що історично склався і закріпився у конкретній дискурсивній спільноті, поінформована згода на стоматологічне лікування реалізується в умовах соціально-фіксованих ситуацій. Її прагматична настанова, яку Л. Наєр (*1986, с. 7*) тлумачать як «матеріалізований у тексті конкретний намір адресанта здійснити певний вплив на адресата», полягає в наданні агентом дискурсу – лікарем, або ширше – медичною установою – інформації, представленій у строгій відповідності з максимами повноти інформації (кількості), якості, релевантності та манери за Г. П. Грайсом (*Grice, 1975*), про стоматологічну процедуру, регламентацію та узгодження пов'язаних з нею дій з пацієнтом, з метою спонукати його до ухвалення рішення погодитися на виконання втручання чи відхилити його.

Комунікативну стратегію вважають базовою конститутивною дискурсивною характеристикою, складником евристичної інтенційної програми планування дискурсу (*Криницька, 2014; Кухарчук, 2013; Пастернак, 2013*). Попередні дослідження довели, що головною комунікативною стратегією, яка лежить в основі створення форми поінформованої згоди, є стратегія інформування (*Костенко, Сологор, 2019, с. 96*): вона охоплює сукупність мовленнєвих дій адресанта, спрямованих на надання спеціальної інформації, яка включає обґрунтування обраного лікувального підходу і передумови для його використання, висвітлення основних очікуваних результатів та обговорення тих особливостей стану здоров'я пацієнта, що можуть вплинути на результат, можливих ризиків, включаючи ймовірність, тяжкість і час появи можливих побічних ефектів; обговорення альтернативних методів лікування. Поінформована згода на стоматологічне лікування – це документ, який має важливе юридичне значення і спрямований на організацію, упорядкування та керування соціальними зв'язками між інститутом та суспільством, між агентом та клієнтом, між агентами всередині інституту та іншими інститутами (наприклад, інститутом права); у досліджуваних текстах ця взаємодія забезпечується за допомогою регулятивної стратегії (*Костенко, Сологор, 2019, с. 130*).

Вимоги щодо повноти інформації, конкретності, важливості представлення причинно-наслідкових зв'язків та логічного підпорядкування одних фактів, явищ, процесів іншим надають текстам поінформованої згоди ознак доказового мовлення та потребують відповідного мовного втілення, що насамперед, пов'язане зі складними синтаксичними конструкціями.

Складні речення перебувають серед актуальних наукових об'єктів як одиниці комунікативного синтаксису: дослідження категорій узгодження та підпорядкування на рівні синтаксису і дискурсу висвітлене в праці Н. Blühdorn (2008); комунікативні функції складних речень в усній науково-професійній комунікації на матеріалі російської мови вивчала О. В. Палатовська (2020), а в усному розмовному мовленні на матеріалі англійської мови – М. Leandias та G.Ferré (*Leandias i Ferré, 2017*).

Складні речення, утворюючи структурну та семантичну єдність двох або більше синтаксичних конструкцій, кожної зі своїм предикативним центром, «створювану для передачі ємного комунікативного завдання» (*Гапонова, 2012, с. 62*), складають переважну більшість у корпусі досліджуваних текстів, з них складнопідрядні, у тому числі складнопідрядні багатокomпонентні речення, що складаються з одного головного і не менше двох підрядних речень, становлять 60,51%, складносурядні – 2,11%, та складні речення із сурядністю і підрядністю – 6, 37%.

Ці дані слугують підтвердженням думки, яка ґрунтується на реальному зіставленні усного і письмового дискурсу як альтернативних форм існування мови, про те, що, на відміну від усного дискурсу, коли породження мовлення та його розуміння відбуваються синхронізовано, «для письмового дискурсу характерна інтеграція предикацій у складні речення та інші синтаксичні конструкції й об'єднання» (*Хрістіанова, 2017, с. 20*).

Складнопідрядні речення в досліджуваних текстах представлені різними формально-граматичними і структурно-семантичними типами. Підрядні речення граматично залежать від головного, виконуючи в ньому функцію одного з членів речення, тому серед них виділяють підметові, присудкові, додаткові, означальні і обставинні. Проаналізувавши складнопідрядні речення текстів поінформованої згоди, ми виявили два найбільш представлених типи підрядних речень: це додаткові та обставинні, які складають майже однакові частки (32,7% та 29,3%), а також означальні (25,1%), тоді як інші типи представлені не так чисельно, що, очевидно, зумовлено жанрово-стилістичними та змістовими особливостями текстів поінформованої згоди на лікування.

Не зважаючи на те, що критерії виділення типів складнопідрядних речень зазнають постійного перегляду, загалом враховуються їх структура та семантика (формально-граматична та структурно-граматична класифікації). Існує усталена думка, що структурно-семантичні різновиди складнопідрядних речень доцільно визначати на підставі закономірностей семантичних відношень між частинами складного речення, а також особливостей структурної та семантичної взаємодії головної та підрядної частин (*Вихованець, 1982, с. 71*).

Так, було виявлено, що складнопідрядні речення з підрядною з'ясувальною частиною, яка виконує функцію додатка (Object Clause), є найпоширенішим структурно-семантичним типом. У таких реченнях головна частина може характеризуватися семантичною і структурною неповнотою, при цьому підрядна, розкриваючи, пояснюючи чи доповнюючи зміст певного слова головної частини чи всієї частини загалом, компенсує цю неповноту: *I understand that periodontal procedures (treatment involving the gum tissues and other tissues*

*supporting the teeth) include risks and possible unsuccessful results from such treatment (Informed Consent For Periodontal Root Planning and Scaling). We understand that dentistry is a stressful and worrying event (Informed Consent for General Dental Procedure). I attest that I have discussed the risks, benefits, consequences, and alternatives of crowns with (patient's name) who has had the opportunity to ask questions. The doctor has explained to me that there are certain inherent and potential risks in ANY treatment plan or procedure” (Informed Consent for amalgam (silver filling) replacement). Як видно з прикладів, залежна частина об'єктної семантики виступає обов'язковим елементом у структурній завершеності головної, заміщуючи синтаксично необхідну позицію додатка, хоча, на думку Н. Г. Фарини (2016, с. 39), й не може бути повністю ототожнена з ним. Досить поширеним засобом зв'язку у таких складнопідрядних реченнях є сполучник *that*, який, однак, може і опускатися.*

У досліджуваних текстах підрядні з'ясувальні речення найчастіше приєднуються до дієслів зі значенням ментальної дії *to understand, to realize, to acknowledge, to certify*, які вказують на розуміння та осмислення адресатом наданої інформації; дієслів зі значенням волевиявлення *to agree, to wish, to approve, to authorize, to assume*; дієслів зі значенням повідомлення та ствердження *to inform, to explain, to attest, to claim*. Уживання дієслів зі значенням ментальної дії та волевиявлення в головних частинах складнопідрядних речень є одним із засобів реалізації тактики контролю розуміння повідомлення при втіленні регулятивної комунікативної стратегії. Така тактика являє собою складну інтенцію, спрямовану на отримання об'єктивної інформації про розуміння пацієнтом окремих суттєвих клінічних та правових аспектів, усвідомлення та прийняття закріпленої у суспільстві системи цінностей, які підкреслюються і наголошуються у підрядній частині. Цей зворотний зв'язок у досліджуваних документах вибудовується як послідовність циклів «повідомлення (лікар) – вираження ставлення до повідомлення (пацієнт)», причому варіанти останнього складника є визначеними заздалегідь і строго регламентованими: *I understand that by signing this consent I am in no way obligated to any treatment. I also acknowledge that during treatment it may be necessary to change or add procedures because of conditions found while working on the teeth that were not discovered during examination (Informed Consent for Veneers, Crowns, Implant Crowns and Bridges). I realize there is no guarantee that root canal treatment will save my tooth, and that complications can occur from the treatment (Informed Consent Endodontic). I have been informed and fully understand that there are certain inherent and potential risks associated with any type of surgical procedure, including extractions (Wisdom teeth removal: written informed consent)*. Як бачимо, семантичним центром розглянутих вище речень постає пропозиція підрядної частини.

Слід звернути увагу на складнопідрядні речення з підрядними супровідними, які, на відміну від розглянутих вище речень, є реченнями розчленованої структури, підрядна частина яких, слідує за головною, містить додаткове повідомлення, яке конкретизує чи уточнює зміст усієї головної частини: *New materials are available that may lessen the need for root canal treatment on large cavities (Root canal treatment and informed consent). Since leaving any pulp in the root*

canal may cause your symptoms to continue or worsen, this might require an additional procedure called an apicoectomy (Consent Form for Endodontic Treatment).

Складнопідрядні речення, в яких підрядна частина виступає в ролі обставини щодо головної (Adverbial Clause), складає другу за кількістю частку серед складнопідрядних речень у досліджуваних текстах. Найуживанішими серед них є речення з підрядними умови: *There may be an adverse reaction to the antibiotic in the fiber, whether a preexisting known allergy exists or not (Informed Consent For Periodontal Root Planning and Scaling). Should the desired results not be attained, extractions may be required (Informed Consent Endodontic (Root Canal) Treatment).*

У текстах поінформованої згоди на стоматологічне лікування складнопідрядні умовні речення широко вживаються для окреслення передбачуваних дій, станів, процесів, втілюючи таким чином тактику пояснення. Підрядна частина виступає виразником умови, за якої відбувається чи могла б відбуватися дія, програмована головною частиною, при цьому підрядна частина виступає в ролі умови. У реченнях такого типу головна й підрядна частини взаємопов'язані та взаємозалежні. Так, для вираження закономірностей або часто повторюваних подій, які стали правилами ведення клінічної практики, використовують умовні речення нульового типу (*Zero Conditionals*): *If unexpected problems arise during the procedure, the doctor has my permission to do what is deemed necessary to correct the condition (Oral Surgery Patient Informed Consent). If I fail to show up for a scheduled appointment, I take full responsibility for any serious consequences, such as hospitalization or death from infection, and hold the dentist harmless for my own acts (Root canal treatment).* У розглянутих прикладах реальна умова виражає дійсну залежність однієї дії від іншої і передбачає обов'язкове її здійснення.

Для передачі реальної або потенційно вірогідної ситуації в теперішньому або майбутньому часі, яка найчастіше пов'язана з процедурою лікування чи можливими ускладненнями, використовують умовні речення 1-го типу (*First Conditionals*): *If such sensitivity is persistent or lasts for an extended period of time, I will notify the dentist because this can be a sign of more serious problems. When a composite filling is placed, effort will be made to closely approximate the appearance of natural tooth colour (Informed Consent Composite Filling).*

Щоб продемонструвати відношення причини і наслідку, в досліджуваних текстах використовують твердження у формі імплікативного судження «*If ..., then ...*», наприклад: *If unexpected problems arise during the procedure, the doctor has my permission to do what is deemed necessary to correct the condition. (Oral Surgery Patient Informed Consent). If instructed to do so, I will not drive or perform hazardous chores until I have recovered from the effects of these medications (Informed Consent for Local Anesthesia).*

Подібні конструкції, які вказують на причинно-наслідкові зв'язки, є прикладами використання тактики обґрунтування при реалізації стратегії інформування.

Серед підрядних речень, що виконують функції різних обставин головного речення, у текстах поінформованої згоди також виділяємо складнопідрядні речення з підрядними часу. Такі речення можуть виражати значення одночасності, коли дії підрядної і головної частин відбуваються водночас: *When*

fillings are placed or replaced, the preparation of the teeth often requires the removal of tooth structures adequate to ensure that the diseased or otherwise compromised tooth structure provides sound tooth structure for placement of the restoration (Informed consent for composite fillings); підрядна частина може мати значення наступності, виражаючи слідування дії головної частини речення після дії, названої дієсловом у підрядному реченні, наприклад: *After healing occurs, there may be gum recession that exposes the margin or edge of crowns or fillings, increases sensitivity of teeth, and creates aesthetic or cosmetic changes in the front teeth, resulting in longer tooth appearance and wider inter-proximal spaces ((Informed Consent For Periodontal Root Planning and Scaling),* чи передування дії: *Patients can have an immediate response to oral conscious sedation similar to a temper tantrum before the medication calms them. (Informed Consent for Local Anesthesia).*

Інші виявлені, хоча і менш представлені в досліджуваних текстах, типи підрядних обставинних речень включають підрядні причини, які вказують на обставину, внаслідок якої відбувається чи не відбувається дія, про яку повідомляється в головній частині: *Because each patient's condition is unique, long-term success may not occur (Informed Consent for Crown Lengthening Surgery). Because of extreme masticatory (chewing) pressures or other traumatic forces, it is possible for composite resin fillings or aesthetic restorations bonded with composite resins to be dislodged or fractured (Informed consent for composite fillings);* допустові, які вказують на умову, незважаючи на яку або всупереч якій відбувається дія в головному реченні: *Even when the utmost care and diligence is exercised in the treatment of periodontal disease and associated conditions through scaling and root planning, risks and results associated with treatment include but are not limited to the following (Informed Consent For Periodontal Root Planning and Scaling).*

Складнопідрядні речення з підрядною означальною частиною (Attributive Clause) є третіми за кількістю у текстах поінформованої згоди. Як і для описаних вище складнопідрядних речень з підрядними з'ясувальними, підрядна означальна частина здебільшого є обов'язковим синтаксичним компонентом, яка виконує функцію означення, пояснюючи чи поширюючи певне слово, найчастіше іменник, чи субстантивне словосполучення головної частини: *Rinsing can disturb the formation of a healing blood clot which is essential to proper healing (Wisdom teeth removal: written informed consent). Endodontic (root canal) therapy is performed in order to save a tooth which otherwise might need to be removed (Consent Form for Endodontic Treatment). I have provided complete and accurate medical and personal history, including current medications, prescription and non-prescription, which I take, and any known drug allergies (Informed consent for composite fillings).*

З іншого боку, означуване слово певною мірою визначає семантичні та граматичні характеристики підрядної частини. Складнопідрядні речення з підрядною означальною частиною, яка вживається для деталізації змісту (конкретизації, опису, доповнення), слугують для втілення тактики пояснення у рамках комунікативної стратегії інформування.

Використання складнопідрядних речень в текстах поінформованої згоди на стоматологічне лікування відповідає основній прагматичній інтенції адресанта

надати адресату релевантну й достатню інформації для зваженого рішення щодо лікування. Як зазначає І. Вихованець (1993, с. 155), «речення в комунікативному плані є висловленням, основна особливість якого – орієнтація на учасників мовлення». Враховуючи відсутність спеціальних знань у адресата, зважаючи на додаткові вольові зусилля, яких він докладає для сприйняття та осмислення складного повідомлення, на основі якого буде ухвалене важливе рішення, адресант, використовуючи синтаксичні засоби, зокрема, складнопідрядні речення, керується принципом надлишковості для точнішої та вичерпнішої передачі важливої інформації. Власне структура складнопідрядних речень передбачає можливість більшої інформативної наповненості, повнішого тлумачення, конкретизації, уточнення одного складника через інший, що підтверджено нашим аналізом. Використання складнопідрядних речень також сприяє структуруванню висловлювання та привертає увагу адресата до ключових для сприйняття фрагментів тексту.

Висновки. Складнопідрядні речення є одними із найуживаніших типів речень англomовних текстів поінформованої згоди на стоматологічне лікування. Виявлене широке коло складнопідрядних речень різних формально-граматичних і семантико-синтаксичних типів, але активність використання їх неоднакова. Досліджені синтаксичні структури дозволяють продемонструвати логічну залежність між явищами, процесами, деталізувати елементи системи аргументації стосовно ухвалення певного рішення, таким чином, надаючи досліджуванним текстам ознак мовлення, націленого на висловлення доказового, об'єктивного знання, яке покликане переконати пацієнта ухвалити рішення щодо лікування. Значне залучення пояснювальних конструкцій (конкретизації, опису, доповнення, уточнення) зумовлене наміром адресанта в більшій мірі для втілення комунікативної стратегії інформування. Переважання складнопідрядних речень демонструє взаємодію двох тенденцій: тенденції до компресії інформації, тобто вираження розгалуженої логічної залежності між явищами, процесами, ситуаціями в рамках одного речення, з одного боку, оскільки жанрова вимога – порівняно невеликий обсяг текстів поінформованої згоди, і тенденції до мовної надлишковості, тобто надання додаткової інформації чи дублювання уже раніше зазначеної, з іншого, що, допомагає виділити головне, підкреслити суттєве, і, загалом, є важливою умовою ефективної комунікації. Окремого ретельного вивчення потребують поліпредикативні складнопідрядні та складні речення із сурядністю і підрядністю, оскільки вони є важливими складниками синтаксису письмових текстів професійного дискурсу стоматології.

Список літератури

- Вихованець І. Р. Граматика української мови. Синтаксис : підручник. К. : Либідь, 1993. 368 с.
- Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови. К. : Наук. думка, 1992. 224 с.
- Гапонова Т. М. Типологія багатокomпонентних складних речень. *Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського. Лінгвістичні науки.* 2012. № 14. С. 60–68.
- Загнітко А. П. Теорія сучасного синтаксису : монографія. Вид. 2-ге. Донецьк : ДонНУ, 2007. 294 с.
- Золотова Г. А., Онипенко Н. К., Сидорова М. Ю. Коммуникативная грамматика русского языка. М. : Изд-во МГУ им. Ломоносова, 1998. 528 с.

- Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. М. : Едиториал УРСС. 2003. 284 с.
- Костенко В. Г., Беляева О. М., Сологор І. М. Жанрові параметри англomовного документа інформованої згоди на виконання стоматологічного втручання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*, сер. «Філологія», 2019. Вип. 6 (74). С. 69–73.
- Костенко В. Г., Сологор І. М. Актуалізація комунікативної стратегії інформування в текстах документів інформованої згоди на виконання стоматологічного втручання. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 7 (1). Ужгород, УжНУ. 2019. С. 92–98.
- Костенко В. Г., Сологор І. М. Регулятивна комунікативна стратегія в текстах документів інформованої згоди на виконання стоматологічного втручання. *Актуальні проблеми романо-германської філології та прикладної лінгвістики*. Вип. 2. Чернівці, 2019. С. 126–138.
- Криницька О. Синтаксичні мовні засоби втілення комунікативного наміру. *Наукові записки ТНПУ. Серія: Мовознавство*. Вип. II(24) 2014. С. 129–133.
- Кухарчук І. О. Функціонально-комунікативний напрям дослідження синтаксичної будови мови. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 10 : Проблеми граматики і лексикології української мови*. 2013. С. 150–155.
- Мовні одиниці у газетному дискурсі початку ХХІ століття / Р. О. Христіанінова та ін. ; за заг. ред. Р. О. Христіанінової. Мелітополь : Видавничий будинок Мелітопольської міської друкарні, 2017. 157 с.
- Наер В. Л. Прагматика текста и ее составляющие. *Прагматика и стилистика*. М. : МГПИИЯ им. М. Тореца. 1986. Вып. 245. С. 4–13.
- Палатовська О. В. Російське складне речення в когнітивно-дискурсивному висвітленні (на матеріалі усної науково-професійної комунікації) : дис. ... докт. філол. наук : 10.02.02. Київ, 2020. 449 с.
- Панькова Т. В. Поліпредикативні складнопідрядні речення: структурно-семантичний і комунікативно-прагматичний аспекти (на матеріалі англomовної художньої прози) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Івано-Франківськ, 2019. 245 с.
- Пастернак Т. А. Комунікативна стратегія як конститутивна характеристика дискурсу, *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія «Філологічна»*. Випуск 38. 2013. С. 215–217.
- Почепцов Г. Г. Теорія комунікації. 2-ге вид. К., 1999. 307 с.
- Фарина Н. Г. Складнопідрядні речення нерозчленованої структури в художній прозі Івана Франка : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2016. 217 с.
- Хомский Н. Аспекты теории синтаксиса. М. : Изд-во Московского ун-та, 1972. 259 с.
- Шапвалова О. Н. Управление коммуникативным поведением в общении : автореф. дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19. М., 2002. 26 с.
- Atkinson P. Medical discourse, evidentiality and the construction of professional responsibility. *Talk, Work and Institutional Order: discourse in medical, mediation and management settings* / S. Sarangi and C. Roberts (eds). Berlin and New York: Mouton de Gruyter. 1999. P. 75–108.
- Bernotienė L., Kaprizkinas A. Linguistic strategies of communicative functions in business discourse. *Res Humanitariae*. XXIV. 2018. P. 172–185. Retrieved from: doi:<http://dx.doi.org/10.15181/rh.v24i0.1913>
- Blühdorn H. Subordination and coordination in syntax, semantics and discourse. “Subordination” versus “Coordination” in Sentence and Text. *A Cross-Linguistic Perspective* / C. Fabricius-Hansen and W. Ramm (eds.). Amsterdam : John Benjamins. 2008. P. 59–85.
- Connor U., Upton T. Discourse of the Professions: perspectives from corpus linguistics. Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins. 2004. 333 p.
- Edmonds J. A United theory of Syntactic Categories. Dordrecht : Foris. 1985. 314 p.
- Giles T. A syntactic approach to readability. *J. Technical Writing and Communication*. Vol. 35(1). 2005. P. 47–70. Retrieved from: <https://doi.org/10.2190/PHUC-GY8L-JRLE-VMNN>.
- Grice H. P. Logic and conversation. *Syntax and semantics* / ed. by P. Cole and J. L. Morgan, N. Y., Academic Press, V. 3. 1975. P. 41–58.
- Kadam R. A. Informed consent process: A step further towards making it meaningful! *Perspect Clin Res*. Jul-Sep; 8(3): 2017. P. 107–112. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5543760/>.
- Kakar H., Gambhir R, Singh S., Kaur A. Informed Consent: Corner Stone in Ethical Medical and Dental Practice. *J Family Med Prim Care*. 3(1). 2014. P. 68–71. Retrieved form: doi: 10.4103/2249-4863.130284.
- King A., Hoppe R. B. Best Practice’ for Patient-Centered Communication: A Narrative Review. *J Grad Med Educ*. Sep;5(3): 2013. P. 385–393. Retrieved form: doi: 10.4300/JGME-D-13-00072.1.

Leandias M., Ferré G. How Are Three Syntactic Types of Subordinate Clauses Different in Terms of Informational Weight? *Anglophonia: French Journal of English Linguistics*. 23. 2017. Retrieved from: <https://doi.org/10.4000/anglophonia.1200>.

Mazur D. J. Informed Consent in the Twenty First Century: What It Is, What It Isn't, and Future Challenges in Informed Consent and Shared Decision Making. *Sociology Compass*, 2013, Vol. 7, Iss. 9. P. 762–774. Retrieved from : <https://doi.org/10.1111/soc4.12067>.

Thornborrow J. Power talk: Language and interaction in institutional discourse. Routledge. 2016. 156 p. Retrieved from: <https://doi.org/10.4324/9781315839172>.

References

- Vykhovanets', I. R. (1993). *Hramatyka ukraïns'koï movy* [Grammar of Ukrainian Language]. Kyiv: Lybid'.
- Vykhovanets', I. R. (1992). *Narysy z funktsional'noho syntaksysu ukraïns'koï movy* [Study on functional syntax of Ukrainian Language]. Kyiv: Nauk. dumka.
- Haponova, T. M. (2012). Typolohiia bahatokomponentnykh skladnykh rechen' [Typology of multi clause composite sentences]. *Naukovyi visnyk Pivdenoukraïns'koho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu im. K. D. Ushyns'koho. Lnhvistychni nauky*, № 14, 60–68.
- Zahnitko, A. P. (2007). *Teoriia suchasnoho syntaksysu* [Theory of modern syntax]. Donetsk: DonNU, 294.
- Zolotova, G. A., Onipenko, N. K., and Sidorova, M. Iu. (1998). *Kommunikatyvnaia grammatika russkogo iazyka* [Communicative grammar of Russian Language]. M.: Izd-vo MGU im. Lomonosova.
- Issers, O. S. (2003). *Komunikatyvni strategiyi i taktiky rosijskoyi movy* [Communicative strategies and tactics]. Moscow, URSS: Moskva.
- Kostenko, V., Bieliaieva, O. and Solohor, I. (2019). Zhanrovi parametry anhlomovnoho dokumenta informovanoi zghody na vykonannya stomatolohichnoho vtruchannia [Genre parameters of documents of informed consent for dental treatment]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*, 6(74), 69–73.
- Kostenko, V., Solohor, I. (2019). Aktualizatsiia komunikatyvnoi stratchii informuvannia v tekstakh dokumentiv informovanoi zghody na stomatolohichne vtruchannia [Implementation of informing strategy of communication in texts of informed consent for dental treatment]. *Zakarpatski filolohichni studii*, 7, 92–97.
- Kostenko, V. H., Solohor, I. M. (2019). Rehuliatyvna komunikatyvna stratchiia v tekstakh dokumentiv informovanoi zghody na vykonannya stomatolohichnoho vtruchannia [Regulation communicative strategy in texts of informed consent for dental treatment]. *Aktualni problemy romano-hermanskoï filolohii ta prykladnoi lnhvistyky*. Vyp. 2. Chernivtsi, ChNU im. Yurii Fedkovycha, 126–138.
- Krynytska, O. (2014). Syntaksychni movni zasoby vtilennia komunikatyvnoho namiru [Syntactical linguistic facilities of realization of communicative intention]. *Naukovi zapysky TNPU*. Serii: Movoznavstvo. Vyp. II(24), 129–133.
- Kukharchuk, I. O. (2013). Funktsionalno-komunikatyvnyi napriam doslidzhennia syntaksychnoi budovy movy [Functional and communicative directions towards investigation syntactical structure of the language]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova*. Serii 10: Problemy hramatyky i leksykolohii ukrainskoi movy, 150–155.
- Movni odynytsi u hazetnomu dyskursi pochatku XXI stolittia* [Language units in newspaper discourse in the XXI century] (2017). / R. O. Khrystianinova ta in. ; za zah. red. R. O. Khrystianinovi. Melitopol: Vydavnychy budynok Melitopolskoi miskoi drukarni.
- Naer, V. L. (1986). Pragmatyka teksta i iee sostavliaiushchie [Pragmatics of text and its components]. *Pragmatyka i stilistika*. M.: MGIIYa im. M. Toreza. Vyp. 245, 4–13.
- Palatovska, O. V. (2020). *Rosiiske skladne rechennia v kohnityvno-dyskursyvnomu vysvitleni (na materialy usnoi naukovo-profesiïnoi komunikatsii)* [Russian composite sentence in communicative and discursive aspects (on the material of oral scientific and professional communication)]. Dys. ... dokt. filol. nauk: 10.02.02. Kyiv.
- Pankova, T. V. (2019). *Polipredykativni skladnovidriadni rechennia: strukturno-semantychnyi i komunikatyvno-prahmatychnyi aspekty (na materialy anhlomovnoi khudozhnoi prozy)* [Polypredicative complex sentences: structural, semantic, communicative and pragmatic aspects]. Dys. ... kand. filol. nauk. Ivano-Frankivsk.
- Pasternak, T. A. (2013). Komunikatyvna stratchiia yak konstytutyvna kharakterystyka dyskursu [Communicative strategy as discursive component]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia"*. Serii «Filolohichna». Vypusk 38, 215–217.
- Pocheptsov, H. H. (1999). *Teoriia komunikatsii* [Theory of communication]. 2-he vyd., dop. K.
- Faryna, N. H. (2016). *Skladnovidriadni rechennia nerozchlenovanoi struktury v khudozhnii prozi Ivana Franka* [Complex sentences of non-segmented structure in Ivan Franko's fictional prose]. Dys. ... kand. filol. nauk. Lviv.
- Homskiy, N. (1972). *Aspekty teorii sintaksisa* [Aspects of the theory of syntax]. M.: Izd-vo Moskovskogo un-ta.

- Shapovalova, O. N. (2002). *Upravlenie kommunikativnym povedeniem v obschenii* [Management of communicative behaviour in communication]: avtoref. dis. ... kand. filol. nauk. M.
- Atkinson, P. (1999). Medical discourse, evidentiality and the construction of professional responsibility. *Talk, Work and Institutional Order: discourse in medical, mediation and management settings* / S. Sarangi and C. Roberts (eds). Berlin and New York: Mouton de Gruyter, 75–108.
- Bernotienė L. & Kaprizkinas, A. (2018). Linguistic strategies of communicative functions in business discourse. *Res Humanitariae*. XXIV, 172–185. Retrieved from: doi:<http://dx.doi.org/10.15181/rh.v24io.1913>.
- Blühdorn, H. (2008). Subordination and coordination in syntax, semantics and discourse. “Subordination” versus “Coordination” in *Sentence and Text. A Cross-Linguistic Perspective* / C. Fabricius-Hansen and W. Ramm (eds.). Amsterdam: John Benjamins, 59–85.
- Connor U., & Upton, T. (2004). *Discourse of the Professions: perspectives from corpus linguistics*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins.
- Edmonds, J. (1985). *A United theory of Syntactic Categories*. Dordrecht: Foris.
- Giles, T. (2005). A syntactic approach to readability. *J. Technical Writing and Communication*. Vol. 35(1), 47–70. Retrieved from: <https://doi.org/10.2190/PHUC-GY8L-JRLE-VMNN>.
- Grice, H. P. (1975). Logic and conversation. *Syntax and semantics* / ed. by P. Cole and J. L. Morgan, N. Y., Academic Press, V. 3, 41–58.
- Kadam, R. A. (2017). Informed consent process: A step further towards making it meaningful! *Perspect Clin Res*. 8(3), 107–112. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5543760/>.
- Kakar, H., Gambhir, R, Singh S., & Kaur, A. (2014). Informed Consent: Corner Stone in Ethical Medical and Dental Practice. *J Family Med Prim Care*. 3(1), 68–71. Retrieved form: doi: 10.4103/2249-4863.130284.
- King, A., Hoppe, R. B. (2013). Best Practice” for Patient-Centered Communication: A Narrative Review. *J Grad Med Educ*. 5(3), 385–393. Retrieved form: doi: 10.4300/JGME-D-13-00072.1.
- Leandias, M., Ferré, G. (2017). How Are Three Syntactic Types of Subordinate Clauses Different in Terms of Informational Weight? *Anglophonia: French Journal of English Linguistics*. 23. Retrieved form: <https://doi.org/10.4000/anglophonia.1200>.
- Mazur, D. J. (2013). Informed Consent in the Twenty First Century: What It Is, What It Isn't, and Future Challenges in Informed Consent and Shared Decision Making. *Sociology Compass*. 7 (9), 762–774. Retrieved from : <https://doi.org/10.1111/soc4.12067>.
- Thornborrow, J. Power talk (2016): Language and interaction in institutional discourse. Routledge. Retrieved from: <https://doi.org/10.4324/9781315839172>.

Список джерел ілюстративного матеріалу

- Consent Form for Endodontic Treatment: URL: <https://www.padental.org/Images/OnlineDocs/ResourcesPrograms/Practice%20Management/ConsentFormEndodontic.pdf>.
- Informed Consent Endodontic (Root Canal) Treatment. URL: [http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20Endodontic%20\(Root%20Canal\)%20Treatment.pdf](http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20Endodontic%20(Root%20Canal)%20Treatment.pdf).
- Informed Consent for amalgam (silver filling) replacement: URL: <https://dentistsbenefits.com/risk-management/informed-consentform-samples>.
- Informed consent for composite fillings. URL: <http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20for%20Composite%20Fillings.pdf>.
- Informed Consent for Crown Lengthening Surgery. URL: <http://www.denverperio.com/Portals/11/Documents/P%20CONSENT%20CROWN%20LENGTHENING.pdf>.
- Informed Consent for Local Anesthesia. URL: <http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20for%20Local%20Anesthesia.pdf>.
- Informed Consent for General Dental Procedure. URL: <https://www.arlingtondentalcenter.org/wp-content/uploads/2013/05/arlington-dental-center-new-patient-forms-2014.pdf>.
- Informed Consent For Periodontal Root Planning and Scaling. URL: <http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20For%20Periodontal%20Root%20Planing%20and%20Scaling.pdf>.
- Informed consent for tooth extraction. URL: <https://www.smilecliniq.com/wp-content/uploads/2018/12/14.-XLA-Consent.pdf>.
- Informed Consent for Veneers, Crowns, Implant Crowns and Bridges. URL: <http://absolutdent.com/wp-content/themes/biznizz/images/pdf/Informed%20Consent%20for%20Veneers,%20Crowns,%20Implant%20Crowns%20and%20Bridges.pdf>.
- Oral Surgery Patient Informed Consent. URL: <https://www.unridgedental.ca/uploads/coQwCS0J/ConsentforOralSurgeryFebruary2018.pdf>.

Restorative treatment consent form. [https://www.fatemifamilydentistry.com/docs/Restorative% 20consent.pdf](https://www.fatemifamilydentistry.com/docs/Restorative%20consent.pdf).
Root canal treatment and informed consent. URL: <http://theparkfamilydental.com/onlineforms/forms/ROOTCANALTREATMENTANDINFORMEDCONSENT.pdf>.
Wisdom teeth removal: written informed consent. URL: <https://queensroaddental.co.uk/wp-content/uploads/2017/04/QRDC-Wisdom-Tooth-Extraction-Consent.pdf>. Web. 15 Nov. 2019.

УДК 378.4.091.322:811.111

**CHALLENGES OF WRITING ACADEMIC ESSAYS AND WAYS OF
OVERCOMING THEM**
**ТРУДНОЩІ НАПИСАННЯ АКАДЕМІЧНОГО ЕСЕ
ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ**

Вікторія КОЧУБЕЙ

**Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка**

vikochubei@ukr.net

ORCID ID 0000-0003-0015-6884

DOI: <https://doi.org/10.31861/gph2021.831-832.147-156>

The paper highlights major challenges in writing academic essays. The article reveals the role of essay writing in studying, communication, creating and conveying information. The work on an academic essay requires development of three types of competences – metalinguistic, communicative and discourse competence. Difficulties in writing essays emerge when learners fail to recognize essential text properties – text cohesion and coherence, informativeness and modality. Lack of a deep analysis of the subject under study, superficial conclusions and poor analytical skills result in producing a one-dimensional, linear text. Insufficiently reasoned structure elements of the text can sometimes provoke learners to provide examples contrary to the topic sentence. The main way of solving this problem is making a logical and structural scheme, – an outline, before starting to write the text. It is equally important to follow the principle of ordering information, organizing the material in a certain succession, keeping the line of reasoning throughout the text. Learners can choose a relevant way of information organization – cause and effect, chronological, spacial and thematic. The article contains examples of exercises aimed at choosing an appropriate way of representing information and exercises for developing discourse competence. Another category of difficulties embraces lexical and stylistic, grammar and spelling mistakes. These errors deal with the operational dimension of the text and their prevention requires developing necessary competencies by doing special exercises to improve the technical aspects of writing. Writing an essay implies keeping to the language norms, grammar and stylistic accuracy. Scientific and research papers are characterized by developed syntactic constructions, complex sentences with clauses of cause and result, abstract vocabulary, while colloquial words and expressions must be omitted.

Academic essay is viewed as a product of analytical research work, as a multidimensional text that integrates operational, cultural and critical components. The content of the academic text depends primarily on the depth of information analysis and its critical comprehension. The profound research work triggers the generation of new ideas. Regular and stage-by-stage work on writing the academic essay promotes the development of academic literacy skills. In addition, writing essays helps to train analytical and metalinguistic skills, shapes a personality, capable of thinking critically and articulating ideas.

Key words: academic essay, text categories, multidimensional character of text, academic literacy, difficulties of writing, way of organizing information.